

MONIKA KACZOR* | UNIwersytet Zielonogórski, Zielona Góra

Laura Polkowska, *Język prawicy*

WYDAWNICTWO UNIwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2015, s. 393

Język polityki jest opisywany jako narzędzie myślenia i działania określonych grup zaangażowanych politycznie. Odnosi się on również do działalności publicznej związanej ze sprawowaniem władzy na różnych poziomach życia społecznego, funkcjonowaniem państwa, kampaniami wyborczymi. Natura działalności politycznej potwierdza, że jest to odmiana niejednolita, zróżnicowana ze względu na styl i sposób mówienia.

Laura Polkowska w pracy *Język prawicy* opisuje język polskiej prawicy politycznej w ujęciu przedmiotowym i sytuacyjnym. Tę rozległą problematykę Autorka prezentuje w następujących po *Wstępie* (s. 9–17) pięciu rozdziałach, które mają charakter szczegółowy: 1) *Język i polityka* (s. 19–36); 2) *Wartości i wartościowanie* (s. 37–130); 3) *Wnioskowanie i argumentacja* (s. 131–173); 4) *Prawicowa wizja świata* (s. 175–238); 5) *Język polskiej prawicy parlamentarnej – analizy komparatywne* (s. 239–280). Książkę zamykają *Zakończenie* (s. 281–284) oraz aneks (s. 287–374), objaśnienie skrótów (s. 375–379) oraz bibliografia (s. 381–393).

L. Polkowska zebrała obszerny materiał, który jest jądrem recenzowanej pracy, jej ogromnie wartościowym składnikiem. Podstawę materiałową stanowią teksty przemówień sejmowych posłów należących do klubów i kół parlamentarnych o charakterze prawicowym. Materiał badawczy obejmuje okres dwóch kadencji Sejmu – IV i V (lata 2001–2005 i 2005–2007).

W pierwszej części Autorka zwraca uwagę na rozumienie terminu *prawica polityczna*, które jest niesprecyzowane i pojemne. Pisze, że ma on charakter wysoce umowny. Ma wiele konotacji, które można odczytać w określonym kontekście politycznym. Autorka mierzy się z problemem definiowania *języka polityki*, odwołując się do definicji i etymologii takich rzeczowników, jak *retoryka*, *perswazja*, *propaganda*, *agitacja* i *manipulacja*. Dowodzi, że te terminy umożliwiają rozumienie postaw politycznych znajdujących się na dwu biegunach działalności politycznej, rozwijają się w ścisłym związku z polityką i określają funkcjonowanie języka polskiej prawicy politycznej. Co więcej, trafnie uzasadnia, że w ramach języka polskiej prawicy politycznej istnieją nie tyle różne systemy wartości, ile dwa różne przejawy tego samego systemu. Te rozbieżności w charakteryzowaniu prawicowego systemu wartości wynikają, jak uzasadnia L. Polkowska, „nie tyle z wyznawania różnych systemów wartości czy posługiwania się innymi odmianami języka, ile odmiennego profilowania tej samej bazy pojęciowej” (s. 36).

Drugi rozdział prezentowanej książki jest poświęcony wartościom i antywartościom w tekstach prawicowych. Wiele miejsca Autorka poświęca przedstawieniu wartości pozytywnych, w zgromadzonym materiale koncentrujących się wokół wartości narodowo-patriotycznych i rodzinnych, do których należą: naród, polskość, wolność, niepodległość, suwerenność, ziemia,

* monikkaczor@poczta.onet.pl

rodzina. Antywartości są wykorzystywane przez polityków prawicowych, aby ustosunkować odbiorców negatywnie do przeciwników politycznych, zniechęcić do systemów wartości przez nich wyznawanych. W omawianej publikacji uwaga Autorki, a zatem także czytelnika, skupia się na sposobie prezentacji wartości i antywartości w wypowiedziach polityków prawicowych. Sporo uwagi poświęca L. Polkowska antytezom, czyli zestawieniom opozycyjnych znaczeniowo segmentów wypowiedzi, które wiąże kontrast semantyczny. Jej zdaniem przeciwstawienie jest najczęstszym zabiegiem pozwalającym politykom prawicowym przedstawić swoje dowody na słuszność. Również słowa zaklęcia reprezentują najważniejsze prawicowe wartości pozytywne i mają one ogromne znaczenie dla skuteczności prawicowego przekazu. Autorka dowodzi, że sądy zawierające słowa sztandarowe (słowa zaklęcia) są trudne do odrzucenia lub zanegowania w prawicowych wypowiedziach parlamentarnych, bo wiązałyby się to z ogólnospołeczną krytyką.

L. Polkowska omówiła również słowa etykiety, które pozwalają osiągnąć cel perswazyjny. Ułatwiają one wyrażenie negatywnego stosunku do przedmiotu wypowiedzi, ponieważ reprezentują wartości negatywne z punktu widzenia polityków prawicowych oraz wyrażają treści uznawane przez nich za najgorsze. Zdaniem autorki, zdecydowanie najliczniejsze są takie nazwy, jak: *komunizm, federalizm, globalizm, liberalizm, feminizm, ateizm*. Odwołując się do debat parlamentarnych, L. Polkowska analizuje antywartości reprezentowane za pomocą etykietek okazjonalnych w formie neosemantyzmów i neologizmów (np. *kołesiostwo, układ, klika, sitwa, załatwiacz, układowiec*). Podkreśla też, że dla prawicowych przemówień sejmowych charakterystyczne jest wartościowanie jawne i ukryte. Wyraźnie dominują jednostki opisowo-wartościujące, zwłaszcza te wyraziste i o dużym stopniu skuteczności.

W pracy zostały wnikliwie opisane środki gramatyczne, które w wypowiedziach polityków prawicowych służą do wyrażania ich własnej opinii oraz zawierają ocenę poglądów, działań i wypowiedzi przeciwnika. L. Polkowska omówiła środki leksykalne, które wartościują adwersarzy (są to np. *przestępcy, mafia, układ towarzysko-mafijny, zdrajcy, sługusy, trucidiele narodu*), czynności komunikacyjne przeciwnika oraz ich wytwory (np. *kłamstwo, obłuda, propaganda*), działania przeciwnika oraz ich skutki (np. *grabież, rozkradanie, zdrada, niszczenie, psucie, partactwo, fuszerka, bubel*), zjawiska popierane przez przeciwnika (np. *tyrania, niewola, inwigilacja, agentura, aborcja, morderstwo, zabijanie*). Zwróciła uwagę również na środki stylistyczne, przede wszystkim patos osiągnany za pomocą archaizmów, nietypowych konstrukcji składniowych, nienaturalnego szyku, stylizacji na język biblijny. Sposobami przekazywania informacji oraz oceny zjawisk uznawanych za negatywne są również implikatura konwersacyjna i presupozycja. Autorka przedstawiła także sądy wartościujące wyrażone za pomocą metafory, ironii i aluzji.

Trzeci rozdział dotyczy wypowiedzi polityków prawicowych zawierających elementy wnioskowania perswazyjnego, opierającego się na uogólnieniu, utożsamieniu lub płytkiej analogii. L. Polkowska dowodzi, że dla wypowiedzi polityków prawicowych charakterystyczny jest proces myślowy polegający na uznawaniu pewnych zdań za prawdziwe bądź wzmocnianiu pewności co do nich na podstawie innych, które zostały uznane wcześniej. Uzasadnia również, dlaczego w tekstach prawicowych przemówień sejmowych argumentacja emocjonalna

przeważa nad moralną i racjonalną. Szczegółowo analizuje najczęściej wykorzystywane argumenty erystyczne w tekstach pravicowych (*argumentum ad verecundiam*, *argumentum ad populum*, *argumentum ad misericordiam*, *argumentum ad mentum*, *argumentum ab exemplo*, *argumentum ad hominem*, *retorsio argumenti*, *argumentum ad venitatem*).

W rozdziale czwartym Autorka przeprowadza analizę pravicowej wizji świata, ze szczególnym uwzględnieniem takich jej elementów, jak: ludzie („my”, „oni”, *masoni*, *cudzoziemcy*, *Niemcy*, *Żydzi*, *Rosjanie* i *Ukraińcy*), czas (*przeszłość*, *teraźniejszość*, *przyszłość*), przestrzeń, państwo i religia. Do pravicowego obrazu świata dociera L. Polkowska, omawiając środki systemowe, charakterystyczne połączenia wyrazowe, pewne wyrażenia w ściśle określonych kontekstach, konotację semantyczną, a także metaforykę.

Rozdział piąty zawiera trzy analizy komparatywne. Pierwsza jest to jakościowa analiza porównawcza języka polskiej prawicy parlamentarnej oraz języka polskiej lewicy parlamentarnej. Druga zestawia podobieństwa i różnice między językami, którymi posługują się przedstawiciele ugrupowań pravicowych i lewicowych, z wykorzystaniem metody ilościowej. Trzecia analiza ma inny charakter. Jej celem jest porównanie współczesnego języka prawicy parlamentarnej z tym, którego posłowie pravicowi używali w latach 1919–1939.

Bardzo istotne są uwagi przedstawione w *Zakończeniu*. L. Polkowska syntetycznie prezentuje wyniki swoich badań – i co najważniejsze – wyciąga wnioski istotne dla języka polskiej prawicy. Pracę kończą obszerny aneks, zawierający egzemplifikację omawianych zabiegów językowych, i solidnie opracowana bibliografia.

Należy podkreślić, że recenzowana książka stanowi pierwszą tak obszerną próbę omówienia języka polskiej prawicy. Książkę można czytać na wiele sposobów – jako niezwykle cenne opracowanie tekstów pravicowych przemówień sejmowych, przyczynek do opisu wartości w perspektywie językoznawstwa i jako ważny głos w dyskusji na temat języka polityki.

Praca jest napisana dobrą polszczyzną, styl rozprawy jest bardzo przejrzysty, zwarty, logiczny. L. Polkowska pisze językiem prostym, przystępnym, z jednoczesnym zachowaniem rygorów stylu naukowego. Praca ujawnia walory osobowości Autorki: jej sprawność, kreatywność, doskonałe umiejętności interpretacyjne.

Warto recenzowaną książkę polecić nie tylko polonistom, ale i tym wszystkim, którzy zajmują się komunikowaniem społecznym. Tym samym, stwierdzając w *Zakończeniu*, że „[...] język polskiej prawicy parlamentarnej może stać się przedmiotem opisu jeszcze niejednej pracy” (s. 284), L. Polkowska otwiera perspektywy badawcze także dla innych dyscyplin humanistycznych.